

12. Putnam R. D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. – New York, 1993.

13. Putnam Robert D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. – NY: Simon and Schuster, 2000. – P.19.

14. Willaime Jean *Religion in Ultramodernity*, in: *Theorising Religion. Classical and Contemporary Debates*, edited by James A. Beckford and John Walliss, Aldershot, Ashgate, 2004. – P.77–89.

Hrynkiw M. V., competitor of the Department of Political Science, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), grinkivmaria@gmail.com

The political potential as a resource capabilities and methods of influence of religious organizations on the society

In the article analyzes of the political potential of religious organizations. Disclosed factors determining the possibility of political influence of religious organizations in the country.

Keywords: *religious organization, social capital, social and religious networks, social doctrine.*

Грыньків М. В., соискатель кафедры политологии, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), grinkivmaria@gmail.com

Политический потенциал как ресурсные возможности и способы влияния религиозных организаций на общество

Проводится анализ политического потенциала религиозных организаций. Раскрываются факторы, определяющие возможность политического влияния религиозных организаций в государстве.

Ключевые слова: *религиозная организация, социальный капитал, социальная и религиозная сети, социальные учения.*

* * *

УДК 327

Детинченко О. П.,
аспірантка кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів),
oksanastadnyk@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕЙНОГО, КОМЕРЦІЙНОГО ТА РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ ЯК ОСНОВНИХ ФОРМ НОВОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ

Досліджено три форми теорії нового лібералізму: ідейний, комерційний та республіканський лібералізм. Цими трьома формами теорії Е. Моравчик об'єднує основні гіпотези в рамках ліберальної теорії міжнародної політики та, водночас, робить акцент на різних факторах впливу і причинних механізмах формування зовнішньополітичних преференцій держав.

Ідейний лібералізм розглядає вплив соціальних ідентичностей на зовнішньополітичні преференції як центральний для пояснення кооперації та конфлікту в міжнародних відносинах. Комерційний лібералізм зводить поведінку держави до економічних інтересів важливих суспільних акторів. Тут також центральним поняттям є виникнення кооперації на міжурядовому рівні. Республіканський лібералізм конкретизує взаємозалежність між політичною структурованістю країни та її зовнішньополітичною поведінкою.

Саме завдяки такому поділу ліберальної теорії новий лібералізм Е. Моравчика називають інтегрованою, структурованою, систематизованою теорією, якій вдалося поєднати всі існуючі наприкінці ХХ ст. ліберальні теорії.

Ключові слова: *зовнішня політика, новий лібералізм, інтереси суспільних груп, суспільні актори, преференції, міжнародне середовище, групи інтересів.*

Теорія нового лібералізму є відносно новою в науці про міжнародні відносини. Вона виникла через недосконалість класичної ліберальної теорії і сьогодні претендує на статус однієї з ключових теорій міжнародних відносин. Новий лібералізм є унікальним явищем в науці, з огляду на його масштабність та методологію.

Попри велику увагу до теорії нового лібералізму у європейських дослідників, дана проблема залишилася поза увагою науковців держав пострадянського простору. В Україні на даний момент немає літератури, присвяченої теорії нового лібералізму. Основноположими в дослідженні стали праці Е. Моравчика «Преференції

та влада у Європейському Співтоваристві: ліберальний міжурядовий підхід» (1993), «Про преференції серйозно: ліберальна теорія міжнародної політики» (1997), «Вибір Європи: соціальне призначення та державна влада» (1998), «Новий лібералізм» (2010) та інші, де автор висвітлює концепцію своєї преференційної теорії, підтверджує її на прикладі процесу європейської інтеграції. Дуже цінною у дослідженні була праця З. Шідера «Новий лібералізм», в якій автор детально вивчає запропоновану Моравчиком теорію нового лібералізму.

У даній статті дослідимо три форми теорії нового лібералізму: ідейний, комерційний та республіканський лібералізм. Вивчимо їх особливості та основні концепції. Проаналізуємо практичне значення ідейного, комерційного та республіканського лібералізму нової ліберальної теорії.

Наприкінці ХХ ст. не існувало єдиної уніфікованої теорії лібералізму, паралельно розвивалася ціла низка ліберальних підходів. Крім того, ліберальна теорія не могла задовольнити вимоги часу. Через розбіжність між емпіричним описом та політичною реальністю вона не відповідала запитам щодо прогнозування міжнародних процесів і явищ. Зазначені недоліки ліберальної теорії спробував подолати політолог Гарвардського університету Ендрю Моравчик шляхом реформування ліберальної теорії в неідеологічному сенсі. Він запропонував преференційну теорію нового лібералізму, котра застосовує гіпотезу про внутрішньо–суспільні преференції як ключовий чинник формування зовнішньої політики держав. При цьому ключовою метою теорії залишається пояснення міжнародних відносин. Теорію нового лібералізму можна охарактеризувати на основі трьох центральних аспектів: 1) Визначальними акторами в міжнародних відносинах є не держави, а соціальні актори і внутрішньо–суспільні групи. 2) Зовнішньополітична діяльність держави впливає з суспільних інтересів, які сформувалися у внутрішньодержавному політичному процесі. 3) Співробітництво чи конфронтація у міжнародних відносинах залежать від того, наскільки суспільні преференції, репрезентовані державами, гармонують чи суперечать між собою. Таким чином Моравчик прагнув систематизувати ліберальну теорію і знову вписати її як динамічну наукову парадигму у порядок денний теорії міжнародних відносин.

На основі ключових парадигм плюралістичної теорії нового лібералізму Моравчик виокремлює три форми ліберальної теорії і називає їх ідейним, комерційним і республіканським лібералізмом. Ці форми теорії наголошують на різних факторах впливу і причинних механізмах формування зовнішньополітичних преференцій [5].

Ідейний лібералізм класифікує суспільні виклики за певними формами соціального та політичного ладу. Згідно з даною формою нового лібералізму зовнішньополітичні преференції визначаються соціальними ідентичностями та цінностями. У цьому визначенні Моравчик говорить про набір преференцій, спільних для індивідів відносно наявних кордонів і природи суспільного матеріального забезпечення, який по черзі визначає природу легітимного внутрішнього ладу [10, с. 525]. Визначальними джерелами легітимізації, які сприяють формуванню соціальних ідентичностей всередині держави, є суспільні блага як, наприклад, територіальні межі, легітимні політичні

інституції та регулювання соціально-економічних благ [10, с. 525].

Залежно від того, якою мірою виражені ці політичні, соціальні та соціально-економічні ідентичності всередині держави, можна вивести різні гіпотези про її зовнішньополітичну поведінку. Суміжні внутрішньодержавні преференції, що стосуються ідейних інтересів, сприяють зовнішньополітичній кооперації. Тоді як розбіжні ідейні зовнішньополітичні преференції та інтереси призводять до міжнародної напруженості та конфліктів. На основі європейського процесу інтеграції та інших інтеграційних процесів та міжнародних переговорів Моравчік намагається емпірично довести, що постійна суттєва конвергенція основоположних цінностей є необхідною умовою для кооперації у найбільш суперечливих сферах зовнішньої політики [10, с. 528].

Ідейний лібералізм теорії Е. Моравчіка опосередковано встановлює взаємозв'язок між внутрішньою конвергентністю преференцій різних держав, з одного боку, і готовність держави до кооперації, з іншого боку. Ця теза підтверджується при дослідженні однієї з ключових тенденцій інтеграційних процесів – регіональності. Найбільші інтеграційні утворення ЄС, НАФТА, МЕРКОСУР, АТЕС, СНД, ЛАІ, КАРИКОМ, АСЕАН тощо характеризуються тим, що об'єднують ментально, культурно, політично, економічно однорідні країни, які зазвичай знаходяться в одному регіоні.

Держави тим більше схильні до співробітництва, чим більше сходяться їхні внутрішньополітичні преференції, і тим менше готові до кооперації, чим більші розбіжності між їх внутрішньополітичними преференціями. Де національні концепції про легітимні кордони, політичні інституції і соціально-політичну рівність сумісні, там можлива збалансована взаємовигідна міжнародна політика [10, с. 525].

Комерційний лібералізм пояснює індивідуальну та колективну поведінку держави, розглядаючи стимули ринку, яким піддаються внутрішньополітичні і транснаціональні економічні актори. Поведінка держави на міжнародній арені залежить успішності діяльності суспільних акторів у транснаціональному економічному співробітництві [10, с. 524]. Чим більш вигідним є міжнародний розподіл праці для сторін, тим активніше вони виступатимуть за відкриті ринки і стабільні економічні відносини та проти протекціонізму, який загрожує їхньому становищу в міжнародній торгівлі [5]. Так само прихильниками міжнародної кооперації виступають ті суспільні групи, які від транскордонних взаємодій очікують розповсюдження власних суспільно-політичних та економічних ідей.

Комерційний лібералізм тісно переплітається з безпековою політикою. Уряди усвідомлюють, що конфронтаційна зовнішня політика обходиться значно дорожче, ніж розвиток транскордонної торгівлі. Внаслідок того, що економічний стимул в суспільстві є дуже великим, держави у своїй зовнішній політиці схильні до кооперації і відмовляються від агресивної стратегії власної зовнішньої політики.

Таким чином, комерційний лібералізм зосереджується на економічних інтересах суспільних акторів. Зовнішньополітична поведінка держави визначається інтересами важливих суспільних акторів. Вони на основі міжнародного розподілу праці залучені до

процесу розвитку транснаціональних економічних взаємовідносин. Відповідно, ці актори намагаються лобювати свої інтереси у внутрішньому державному процесі формування преференцій [10, с. 528]. Суспільні актори не зацікавлені у військовому конфлікті, який може припинити транснаціональну торгівлю між державами, їм вигідні мирні зовнішні зв'язки.

Чим більші очікувані вигоди, тим сильніший стимул впливати на уряд, інтенсифікувати міжнародне співробітництво у важливих галузях. Є і зворотна взаємозалежність: Чим дорожче регулювання нав'язується економічним обміном, тим, імовірно, більше шансів виникнення протистояння [10, с. 528]. Таким чином, в цілому, актори, які отримують користь від торговельних відносин, виступають за мирну зовнішню політику, щоб не ставити під загрозу торговельні відносини. З цієї точки зору, орієнтовані на торгівлю суспільства мають стимул для уникнення силових конфліктів. Власне цим можна пояснити поступки суверенними правами на користь наднаціональних організацій. Вони сприяють стабільності транснаціональних відносин. За Моравчіком, для цього все ж необхідна в достатній мірі збіжність інтересів держав. Варто зазначити, що від імені держави здебільшого уповноважений діяти уряд. Тому економічні групи інтересів впливають на прийняття рішень урядом. Теорія констатує зовнішньополітичну орієнтацію в економічних питаннях як реакцію на внутрішні державні преференції та взаємозалежну структуру міжнародних відносин.

Республіканський лібералізм виносить на передній план спосіб внутрішньодержавної репрезентації інтересів суспільних груп, тоді як ідейний та комерційний лібералізм подають процес формування преференцій як результат певного зразка соціальних цінностей та економічних інтересів. Тому цей тип лібералізму стосується об'єднання суспільних преференцій.

Взагалі політичний вплив соціальної групи тим більший, чим активніше вона представлена в основних державних органах і чим сильніше вона відокремлена від інших впливів [10, с. 530]. Деяко інше бачення механізмів об'єднання суспільних преференцій виникає, коли поглянути на вплив партикулярних інтересів. Коли в одному суспільстві політичний вплив концентрується між кількома групами з специфічними інтересами, то лібералізм зазвичай передбачає конфронтаційну, а не кооперативну зовнішню політику. В умовах рівномірного розподілу політичного впливу в суспільстві держави більш схильні до кооперації, щоб уникнути конфліктів. Якщо ж вплив сконцентрований в руках кількох груп, з'являється можливість проводити експансивну та конфронтаційну політику так, щоб її матеріальні та ідейні переваги були на користь їм самим. Натомість ризики та витрати рівномірно розподіляються між рештою суспільства, яка не репрезентована в органах влади. Але через те, що більшість індивідів та соціальних груп не схильні до ризиків, за умов досить широкої політичної репрезентації суспільство не підтримує конфліктну та витратну зовнішню політику. Бачимо, що з теорії нового лібералізму можна вивести тезу про «демократичний мир».

Третя форма ліберальної теорії міжнародної політики конкретизує взаємозалежність між політичною структурованістю країни та її зовнішньополітичною

поведінкою. Відповідно, внутрішньополітичні формальні інституції впливають на те, які групи зможуть лобіювати свої інтереси у внутрішньому політичному змаганні і позиціонувати їх як зовнішньополітичні цілі держави. Активна політика уряду залежить від того, якою суспільною групою вона представлена. Політика базується на протекції правлячої коаліції або потужних суспільних груп [10, с. 530].

Цю взаємозалежність можна розглянути ще детальніше. Моравчик встановлює зв'язок між кількістю та розмірами груп, їх інтересами, що впливають на міжнародні відносини, та зовнішньополітичними відносинами держави. Він аргументує, що нечисленні та малі групи намагаються максимізувати свої приватні інтереси. Вони не обов'язково гармонують з інтересами решти населення і також не обов'язково ведуть до максимізації загального ефекту для держави. Якщо численні і великі групи задіяні в процесі формування переважних, зовнішньополітичні інтереси узгоджуються з інтересами значної кількості населення.

Позицію ліберальної теорії міжнародної політики можна узагальнити наступним чином: важливими акторами в ліберальній теорії називають внутрішні суспільні групи. Вони першочергово важливі для визначення зовнішньополітичних переважних держави. Погляд на міжнародну політику в ліберальній теорії залишається досить інтергавернементальним. В цьому сенсі держави діють як представники впливових груп населення. При цьому транснаціональні відносини існують між державами, які домінують економічно. Звідси держави більше не діють в анархічних системах, а в просторі, визначеному матеріальними інтересами суспільних груп. Ці інтереси загального блага переслідують раціональні актори, які, ризикуючи, намагаються максимізувати свої вигоди.

Висновок. Таким чином, теорія нового лібералізму виступає цілісною, універсальною теорією міжнародних відносин, що здатна пояснити всі аспекти світової політики. А Моравчик з власною версією «нового лібералізму» претендує на розвиток структурованої ліберальної теорії, яка вперше здійснює систематизацію ліберальних гіпотез.

Як показує аналіз трьох форм ліберальної теорії міжнародної політики, за допомогою ліберального, комерційного та республіканського лібералізму Моравчику вдалося повною мірою розкрити основну ідею своєї теорії. Він показав, яким чином суспільні групи впливають на процес формування державних переважних і при цьому врахував всі сфери суспільного і державного життя.

Список використаних джерел

1. Moravcsik A. Federalism and Peace: A Structural Liberal Perspective / Moravcsik A. // Zeitschrift für Internationale Beziehungen. – 1996. – №3:1. – P.123–132.
2. Moravcsik A. Integrating International and Domestic Theories of International Bargaining (Chapter One) / Moravcsik A. // Peter Evans, Harold Jacobson and Robert Putnam, eds. Double-Edged Diplomacy: Interactive Games in International Affairs. Berkeley: University of California Press. – 1993. – P.24–27.
3. Moravcsik A. Is there a 'Democratic Deficit' in World Politics? A Framework for Analysis / Moravcsik A. // Government and Opposition. – 2004. – №39. – P.603–624.
4. Moravcsik A. Liberal Intergovernmentalism / A. Wiener, Th. Diez // European Integration Theory. Oxford University Press. – 2009. – 295 p. ISBN 0199226091.
5. Moravcsik A. Liberal International Relations Theory: A Scientific Assessment / C. Elman, M. Elman // Progress in International Relations

Theory: Appraising the Field. Cambridge, Mass.: MIT Press. – 2003. – P.159–204.

6. Moravcsik A. Liberalism and Lokalism in the World Economy / K. Yamamura // A Vision of a New Liberalism?: Critical Essays on Murakami's Anticlassical Analysis. Stanford University Press. – 1997. – P.83–113.

7. Moravcsik A. Liberalismus and International Relation Theory / Moravcsik A. – Cambridge, MA.: Harvard University, CFIA Working Paper, 1992. – 98 p.

8. Moravcsik A. Negotiating the Single European Act. National Interest and Conventional Statecraft in the European community / Moravcsik A. // International Organization. – 1991. – №45 (1). – P.651–688.

9. Moravcsik A. Preferences and Power in the European Community. A Liberal Intergovernmentalist Approach / Moravcsik A. // Journal of Common Market Studies. – 1993. – Vol.31. – №4. – P.482–498.

10. Moravcsik A. Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics / Moravcsik A. // International Organization. – 1997. – Vol.51. – №4.

11. Moravcsik A. The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht / Moravcsik A. – Ithaca, NY: Cornell University Press, European edition with London: Routledge/UCL Press, 1998.

12. Moravcsik A. The new liberalism / Ch. Reus-Smit, D. Snidal // The Oxford Handbook of International Relations. – 2010. – P.235–254.

13. Schieder S. Neuer Liberalismus / Schieder S. // Siegfried Schieder/Manuela Spindler (Hrsg.). Theorien der Internationalen Beziehungen, Opladen. – 2003. – P.169–198. ISBN 3810034673.

Detynchenko O. P., PhD Student Department of International Relations and Diplomatic Service, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), oksanastadnyk@gmail.com

Features of ideological, commercial and republican liberalism as the main forms of the theory of new liberalism

The article investigates three forms of the theory of new liberalism: ideological, commercial and republican liberalism. By these three forms of theory E. Moravchik combines main hypotheses within liberal theory of international politics. They focus on the impact of various factors and causal mechanisms of formation of foreign policy preferences of states.

Ideological liberalism examines the impact of social identities on foreign policy preferences as a central explanation for the cooperation and conflict in international relations. Commercial liberalism explains the behavior of the state through the economic interests of important social actors. The central concept here is also emergence of as cooperation at the intergovernmental level. Republican liberalism specifies the relationship between the political structuring of the country and its foreign policy behavior.

Because of this division of liberal theory E. Moravchik's new liberalism called integrated, structured, systematic theory, which managed to combine all existing late twentieth century liberal theories.

Keywords: foreign policy, the new liberalism, public interest groups, social actors, preferences, international environment group interests.

Детинченко О. П., аспирантка кафедри міжнародних відносин і дипломатическої служби, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), oksanastadnyk@gmail.com

Особенности идейного, коммерческого и республиканского либерализма как основных форм теории нового либерализма

Исследовано три формы теории нового либерализма: идейный, коммерческий и республиканский либерализм. Э. Моравчик объединяет этими тремя аспектами основные гипотезы в рамках либеральной теории международной политики. Эти формы теории подчеркивают различные факторы влияния и причинные механизмы формирования внешнеполитических предпочтений государств.

Идейный либерализм рассматривает влияние социальных идентичностей на внешнеполитические предпочтения как главное для объяснения кооперации и конфликта в международных отношениях. Коммерческий либерализм сводит поведение государства до экономических интересов важных общественных актеров. Здесь также центральным понятием является возникновение кооперации на межправительственном уровне. Республиканский либерализм конкретизирует взаимозависимость между политической структурированностью страны и ее внешнеполитическим поведением.

Именно благодаря такому разделению либеральной теории новый либерализм Э. Моравчика называют интегрированной, структурированной, систематизированной теорией, которой удалось совместить все существующие в конце XX в. либеральные теории.

Ключевые слова: внешняя политика, новый либерализм, интересы общественных групп, общественные актеры, предпочтения, международная среда, группы интересов.

* * *